

“ความเป็นอื่น” และสัมพันธ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กรีนบุ๊ก” (Green Book) The “Otherness” and Intertextuality in the Film “Green Book”

จิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์*

Chitpaphop Prasertpitoon*

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Humanities, Kasetsart University

*Corresponding Author, E-mail: Chitpaphop.p@gmail.com

Article Info

■ Received: June 6, 2022

■ Revised: November 1, 2022

■ Accepted: November 15, 2022

■ Available Online: December 23, 2022

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มุ่งทำการศึกษาเรื่อง “ความเป็นอื่น” ที่ปรากฏและศึกษาสัมพันธ์ของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลออสการ์ (Academy Award) สาขาภาพยนตร์ยอดเยี่ยมปี 2019 การศึกษากรีนบุ๊กภายใต้แนวคิดกระบวนการกลายเป็นชายขอบ และแนวคิดเรื่องสัมพันธ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา/ตัวบท (Textual Analysis) ควบคู่กับศึกษาเอกสาร (Document Analysis) จากการศึกษาพบว่า ความเป็นอื่นที่ถูกประกอบสร้างในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบทสังคมจริงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลกระทบต่อประชากรจำนวนมาก ทั้งยังสร้างภาพมายาคติต่อกลุ่มคนผิวสี ในส่วนประเด็นสัมพันธ์พบว่า ภาพยนตร์ที่ถูกนำเสนอผ่านเรื่องราวจริงมักสะท้อนภาพบางอย่างที่อยู่ภายใต้ตัวบทความจริงที่เคยปรากฏในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ แต่เมื่อถูกหยิบยกมาถ่ายทอดเป็นงานภาพยนตร์เพื่อพยายามสะท้อนหรือเล่าเรื่องราวบางช่วงบางตอนของเรื่อง ภาพความจริงนั้นมักถูกหยิบมาเพียงบางส่วนและถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการความคิดในยุคใหม่ที่พยายามสร้างเรื่องราวให้ดีกว่าเดิม

คำสำคัญ: กรีนบุ๊ก, คนชายขอบ, ความเป็นอื่น, ภาพยนตร์

Abstract

This article focused on the study of “otherness” that appeared in the film and explored the intertextuality of characters with real social conditions presented in the 2019 Academy Award-winning film for Best Picture, “Green Book”. The film was studied under the concepts of marginalization process and of intertextuality using qualitative research method in obtaining study results by both textual analysis and document analysis. From the study, it was found that the otherness built into the film reflecting true social context that occurred during an era in the United States, affecting its large population back then, as well as building myths against the black people. In terms of intertextuality, it was found that films presenting true stories usually reflected only certain images of the actuality that appeared at a certain time in history. On the other hand, when being brought up as a film trying to reflect or tell some parts of that actuality, the true images were picked up partially and conveyed through a modern thinking process, only trying to paint a positive picture of the story.

Keywords: Film, Green Book, Marginalization, Otherness

บทนำ

ภาพยนตร์มักเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นจริงบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสะท้อนทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ในมุมมองศิลปะภาพยนตร์ตามแนวคิดภาพยนตร์สำนึกนิยมใหม่ (Neorealism) มีอิทธิพลต่อภาพยนตร์ในระดับสากล ทั้งทางด้านรูปแบบการวางโครงเรื่องและถ่ายทำในสถานที่จริง ด้านเนื้อหาคือการนำเสนอเรื่องราวของคนธรรมดาสามัญและชายขอบ และมีประเด็นทางการเมือง (Boon-arch, 2021) คนชายขอบเองก็เป็นส่วนหนึ่งของประเด็นทางการเมือง ผลวิจัยดังกล่าวพบว่าภาพรวมของภาพยนตร์มีลักษณะของสำนึกนิยมใหม่ (Neorealism) ตัวละครเป็นคนธรรมดาสามัญและชายขอบ (Marginal People) มีความคิดทางการเมืองมารองรับและถ่ายทอดอย่างเรียบง่าย ไม่มีการปรุงแต่ง มีความเป็นศิลปะที่สื่อความหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชมตีความตามกรอบประสบการณ์ของตนเอง

ภาพยนตร์ที่สะท้อนปัญหาสังคมไม่ว่าจะแง่มุมใดก็ตามทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ล้วนแล้วต่างหยิบประเด็นใดประเด็นหนึ่งทางสังคมมาเป็นจุดตั้งต้นในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เพื่อให้เกิดเป็นเรื่องราวที่สะท้อนใจผู้ชม บางครั้งภาพยนตร์ร่วมสมัยหลาย ๆ เรื่องเองก็เป็นเหมือนกับสร้างสรรค์ภาพยนตร์ให้มีความงดงาม มีสุนทรียะทางศิลปะ มีเป้าหมายหลักในการสื่อสารประเด็นทางสังคมกับผู้ชม ภาพยนตร์บางเรื่องได้มีการหยิบยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาเล่าเรื่องด้วยกลวิธีแบบภาพยนตร์เพื่อเป็นการสร้างความสั่นสะเทือนทางอารมณ์ และกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกร่วม

ภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องจริงของนักเปียโนแนวแจ๊สและคลาสสิก ชาวจากอเมริกา-อเมริกันที่ชื่อ ดอน เซอร์ลีย์ (มาเฮอรัลลา อาลี) และคนเฝ้าร้านชาวอิตาลี-อเมริกัน โทนี วัลเลลองกา (วิกโก มอร์เทนเซน) ที่มารับหน้าที่เป็นคนขับรถและบอดีการ์ดของเซอร์ลีย์ ภาพยนตร์นำเสนอภาพฉากหลังในปี ค.ศ. 1962 ภาพยนตร์เรื่องนี้เขียนบทโดยฟาร์เรลลี, ไบรอัน เฮส์ เคอร์รี่ และบุตรชายของวัลเลลองกา นิก วัลเลลองกา โดยเขียนจากบทสัมภาษณ์ของพ่อเขาและเซอร์ลีย์ รวมถึงจดหมายที่พ่อเขาเขียนถึงแม่

ภาพยนตร์หยิบยกเรื่องจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเหยียดผิวอันเลื่องชื่อของอเมริกาในช่วงยุค 1930-1960 ที่คนผิวสีต้องพกหนังสือชื่อ “The Negro Motorist Green Book” ซึ่งภายหลังชื่อเรียกเหลือแค่ Green Book เป็นคู่มือในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 สำหรับเป็นคู่มือการเดินทางชาวแอฟริกัน-อเมริกัน เขียนขึ้นโดย วิกเตอร์ ฮิวโก กรีน ที่ให้ข้อมูลในการค้นหาโรงแรมและร้านอาหารที่ต้อนรับพวกเขาในช่วงการแบ่งแยกสีผิว

กรีนบุ๊กได้เล่าเรื่องราวของโทนี วัลเลลองกา (บุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง) พนักงานขับรถให้กับ ดร.ด้านดนตรีคนหนึ่ง “ดร.เซอร์ลีย์” กลับพบว่า ดร.เป็นคนผิวสี และโทนีเองนั้นก็รังเกียจคนผิวสีอย่างมาก แต่สุดท้ายโทนีก็ยอมตกลงรับงานนี้ด้วยการขอร้องของดร.เซอร์ลีย์ เมื่อถึงวันเดินทาง โทนีได้รับคู่มือการเดินทางสำหรับคนผิวสี ซึ่งจะแสดงถึงข้อปฏิบัติและสิ่งที่คนผิวสีสามารถทำได้ รวมถึงสถานที่เข้าได้สำหรับคนผิวสี ชื่อว่า Greenbook จากนายหน้าค่ายเพลง

ภาพยนตร์เล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวละคร ในช่วงเวลาของการเดินทางทัวร์คอนเสิร์ตของดร.เซอร์ลีย์ ภาพยนตร์ได้เล่าความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม สีผิว และความเชื่อส่วนบุคคล โดยตัวละครผิวขาวที่มีความเชื่อหรือมายาคติเกี่ยวกับคนผิวสีว่าต้องเป็นทาส ขนชั้นแรงงาน ไม่ควรคบหา ในขณะที่ตัวละครผิวสีที่มีความแตกต่างจากภาพจำที่คนทั่วไปรู้จัก เช่น การได้รับปริญญาเอก ถูกเรียกว่า ดร. และเป็นเจ้านายของคนผิวขาว สิ่งต่าง ๆ ที่ภาพยนตร์ได้นำเสนอนี้ต่างล้วนแล้วเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และนำมาดัดแปลงเพื่อสร้างภาพยนตร์ที่สอดแทรกแง่มุมด้านศิลปะลงไป ทั้งยังสานเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม โดยคาดหวังจะกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกร่วมกับเรื่องราวและเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม

งานศึกษาชิ้นนี้จึงมุ่งหวังถอดองค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนชายขอบที่ถูกหยิบขึ้นมานำเสนอผ่านภาพยนตร์และได้รับการยอมรับจากเวทีระดับโลก ทั้งยังเป็นการสะท้อนภาพยนตร์มีลักษณะของสำนึกนิยมใหม่ ภายใต้แนวคิดทางวิชาการผ่านแนวคิด “ความเป็นอื่น” และ “สัมพันธ์บท” ในภาพยนตร์และสังคมจริง

ภาพ 1 โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก
 ที่มา: Wikipedia (n.d.)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้าง “ความเป็นอื่น” ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก
2. เพื่อศึกษาสัมพันธบทของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องกระบวนการกลายเป็นชายขอบ

ประเด็นคนชายขอบเกิดขึ้นในแวดวงของนักสังคมวิทยาในวงวิชาการตะวันตก โดยเริ่มใช้คำว่า Marginal เป็นมโนทัศน์ในการศึกษาคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในความหมายของชายขอบทางสังคม (Social Marginality) มุ่งให้ความสนใจกับชีวิตของกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตต่างไปจากผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม คนชายขอบเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้ถูกกลืนให้เป็นส่วนหนึ่งของคนกลุ่มใหญ่ในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ (Kritritthiset, 2019) การเป็นคนชายขอบไม่ได้เกิดขึ้นเองด้วยความสมัครใจ หากแต่ถูกมิติทางสังคมวัฒนธรรมบีบขับให้คนกลุ่มนี้เป็นคนส่วนน้อย หรือกลุ่มคนที่แตกต่างไปจากสังคมใหม่ภายใต้การกำหนดความเป็นไปของสังคมด้วยผู้มีอำนาจในสังคมนั้น ๆ ดังนั้นแล้ว การเป็นคนชายขอบจึงหาใช่การเกิดมาเพื่อเป็นชายขอบ หากแต่เป็นการเข้าสู่กระบวนการทำให้กลายเป็นชายขอบในสังคม ทั้งนี้กระบวนการเป็นคนชายขอบนั้นอาจจะเกิดขึ้นได้ใน 2 ทิศทางที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ ในทิศทางแรก ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นจากการถูกกีดกันและถูกลดอำนาจทำให้แปลกแยกจากสังคม ถูกผลักให้กลายเป็นชายขอบในลักษณะที่เรียกว่า “คนในสังคมไม่ยอมรับ” แต่ในอีกทิศทางหนึ่งความเป็นชายขอบเกิดขึ้นจากการถูกดึงเข้าร่วมกระบวนการจนกลับกลายเป็นชายขอบในทิศทางตรงกันข้ามกับทิศทางแรก เช่น กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยถูกดึงให้เข้าร่วมกระบวนการการพัฒนา โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Klommeung, 2019) คนชายขอบในงานภาพยนตร์มักหยิบยกตัวละครที่ถูกทำให้เป็นชายขอบจากการถูกไม่ยอมรับในสังคมมานำเสนอเป็นตัวละครหลักและถ่ายทอดประเด็นปัญหาสังคมที่คนชายขอบได้พบเจอจากการถูกกีดกัน ถูกลดอำนาจ และแปลกแยกจากสังคม

งานศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ตระกูลภาพยนตร์ไทยที่นำเสนอสถานะความแปลกแยกในสังคม (พ.ศ. 2550-2559) ของ Lomwong (2016) พบว่างานศึกษาชิ้นนี้มุ่งเน้นประเด็นไปที่ความแปลกแยกในสังคม ภายใต้อุดมการณ์ในภาพยนตร์ที่ทำให้ตัวละครสามารถหลุดพ้นจากความแปลกแยกได้ งานศึกษาชิ้นนี้ได้มองประเด็นปัญหาหลักของความแปลกแยกไปที่แนวความคิดของมาร์กซ์ก็คือ “มนุษย์” การศึกษาเรื่องมนุษย์มีเป้าหมายเพื่อต้องการจะเห็นมนุษย์ได้รับการปลดปล่อยจากการครอบงำโดยผลประโยชน์ทางวัตถุ ปรากฏการณ์ความแปลกแยกในสังคมยุค

ปัจจุบันมีสาเหตุหลักจากระบบสังคมทุนนิยมที่ทำให้เกิดความแปลกแยก ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊คนำเสนอปัญหาเรื่องผิวสีกับระบบสังคมทุนนิยมแยกขาดจากกัน ทำให้การแปลกแยกที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์นี้มีความเกี่ยวโยงบางอย่างกับระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมในยุคหนึ่ง

2 แนวคิดเรื่องสัมพันธ์

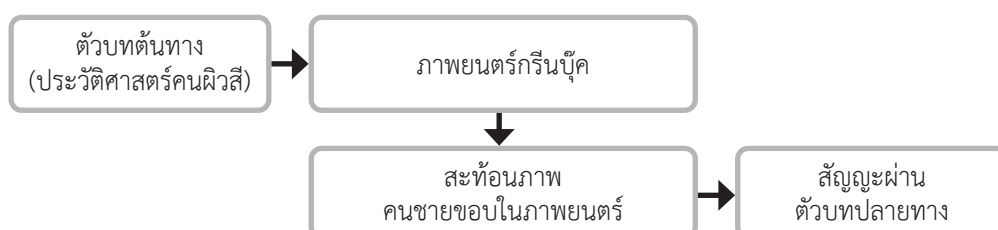
จุดเริ่มต้นของแนวคิดเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 โดยแฟร์ดินองด์ เดอ โซสซูร์ (Ferdinand De Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ที่ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสัญญาณในภาษาศาสตร์ว่า สัญญาณนั้นมีอยู่ 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ตัวหมาย (Signifier) หรือ “รูปสัญญาณ” เป็นรูปแบบทางกายภาพของสัญลักษณ์ เช่น ภาพวาด รูปภาพ หรือเสียง และส่วนที่สองคือ ตัวหมายถึง (Signified) คือ “ความหมายสัญญาณ” เป็นบริบทภายใน เช่น รูปสัญญาณอาจเป็นคำว่า หิน แต่ในความหมายอาจไม่ได้หมายถึงหินที่มาจากธรรมชาติ อาจหมายถึงความแข็งแรง แข็งแกร่ง ฯลฯ ขึ้นอยู่กับบริบทที่ถูกสร้างขึ้นตามสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ สัญญาณต่าง ๆ ล้วนต้องอ้างอิงกันและกันจึงเกิดความหมายและความสัมพันธ์นี้ต่อมาได้ถูกขยายไปถึงหน่วยของ “ตัวบท” (Text) ว่าตัวบทหนึ่งก็ต้องอ้างอิงกับอีกตัวบทหนึ่งเสมอ และเมื่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท/สัญญาณ จึงเรียกว่า “สัมพันธ์บท” Kamjudpai (2019) ได้กล่าวว่า “สัมพันธ์บท” คือคำศัพท์ทางวิชาการที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1960 ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในแวดวงวิชาการในฝรั่งเศสเพื่อพัฒนาและกล่าวถึงมโนทัศน์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสัมพันธ์บท โดยผู้ที่คิดค้นคำนี้ขึ้นมาคือ จูเลีย คริสเตวา นักวิชาการชาวบัลแกเรียที่มาอยู่ในฝรั่งเศสและมีการแปลคำศัพท์นี้เป็นภาษาไทยในหลาย ๆ คำ แต่มีคำแปลอยู่ชุดหนึ่งที่ใช้กันมากกว่าคำแปลอื่นคือ “การถ้อยแถลง” หรือ “การเชื่อมโยงเนื้อหา” (Chullabrahm, 2012 as cited in Paetdanchak, 2018)

การศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทเป็นการศึกษาเปรียบเทียบซึ่งประกอบไปด้วย “ตัวบทต้นทาง” คือ (ตัวบทเดิม) และ “ตัวบทปลายทาง” (ตัวบทใหม่) อีกทั้งตัวบทต้นทางและตัวบทปลายทางมีจำเป็นต้องเป็นตัวบทในประเภท (Genre) เดียวกัน (Paetdanchak, 2018) ตัวบทในความหมายของแนวคิดสัมพันธ์บทนั้นไม่กล่าวลงในรายละเอียดว่าเป็นความหมายเดียวกับตัวบท (Textual) ในแง่มุมของการศึกษา Textual Criticism หรือไม่ ในงานวิจัยส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังเน้นการศึกษาไปที่ตัวบทที่เห็นมีเงาของอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการผลิตซ้ำจากตัวบทเดิม การผลิตจากนิยายสู่ภาพยนตร์ การเชื่อมโยงจากภาพยนตร์เรื่องเก่า หรือแม้กระทั่ง การเชื่อมโยงกับบริบทอื่น ๆ เช่น การนำรูปแบบเนื้อหาจากสื่ออื่น ๆ มาตัดปะ (Pastiche) และสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่องใหม่ เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “หมานคร” เป็นต้น (Luiyaphong, 2011)

ทั้งนี้ภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊คได้ถูกดัดแปลงมาจากเหตุการณ์จริงการจากสัมภาษณ์จากบุคคลต้นเรื่อง บุคคลใกล้ชิด รวมถึงจดหมายที่ถูกเขียนจริงในช่วงเวลานั้นที่ถูกกล่าวถึงในภาพยนตร์ และยังอ้างอิงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในช่วงเวลานั้นผ่านหนังสือชื่อ “The Negro Motorist Green Book” ที่เปรียบเสมือนเครื่องมือบันทึกประวัติที่สะท้อนปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนผิวสีในยุคสมัยหนึ่ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้ได้นำแนวคิดเรื่องกระบวนการกลายเป็นชายขอบและแนวคิดเรื่องสัมพันธ์มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา/ตัวบท ควบคู่กับศึกษาเอกสาร (Document Analysis) โดยรวบรวมเนื้อหาเฉพาะภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กจากไฟล์ภาพยนตร์ และการชมภาพยนตร์ออนไลน์ (Video Streaming) เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นชายขอบที่ภาพยนตร์ได้นำเสนอ นำมาศึกษาความสัมพันธ์ของบริบทภาพยนตร์และบริบทโลกความจริง ว่ามีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในแง่มุมใดบ้าง รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพยนตร์ บทความวิจารณ์ภาพยนตร์ บทสัมภาษณ์ผู้กำกับเกี่ยวกับภาพยนตร์ ผู้ชมภาพยนตร์ และเรื่องย่อของภาพยนตร์ที่นำมาใช้ศึกษา โดยข้อมูลส่วนนี้สามารถเก็บรวบรวมได้จากร้านหนังสือ ห้องสมุด และการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยการใช้คำ “Green Book” ในการค้นหาเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้วยกระบวนการทบทวนวรรณกรรมและพัฒนาชุดเครื่องมือภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือการเก็บข้อมูลกระบวนการกลายเป็นชายขอบที่ภาพยนตร์ได้นำเสนอและสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับสังคมที่ปรากฏ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ อาจารย์ ด้านภาพยนตร์ การสื่อสาร และสังคมวิทยา จำนวน 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานศึกษานี้ได้หดยิบยกตัวบทต้นทางและตัวบทปลายทางนำมาเชื่อมโยงกันภายใต้รูปแบบการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์และเรื่องเล่าในชีวิตจริงผ่านการบันทึกเพื่อสะท้อนภาพคนชายขอบในภาพยนตร์จากร่องรอยของคนชายขอบที่แท้จริง

ผลการวิจัย

1. การประกอบสร้างความ “เป็นอื่น” ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก

เมื่อศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กที่นำเสนอประเด็นของคนชายขอบด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสีผิว ได้นำเสนอภาพสะท้อนความเป็นชายขอบในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพยนตร์

ภาพ 3 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก ช่วงประปาผิวสีมาทำงานในบ้านของโทนี
 ที่มา: Du-Nang-Kun (2018)

ภาพยนตร์สร้างตัวละครโทนีที่มีบุคลิกเป็นคนรุนแรง ชอบใช้กำลัง แต่รักความยุติธรรม รวมถึงสร้างมุมมองด้านทัศนคติต่อผิวสี ทั้งคำพูดที่ถ่ายทอดออกมาจากพ่อของภรรยาและแสดงออกมาด้วยการที่โทนีเดินไปหยิบแก้วน้ำที่ภรรยารินน้ำให้ช่างประปาผิวสีทานทิ้งลงในถังขยะ

ถัดมาไม่นานเมื่อโทนีถูกชักชวนให้ไปทำงานกับดร.ดอน เซอร์ลี โดยโทนีเข้าใจว่าเขาเป็นหมอ แสดงให้เห็นว่าตัวละครของโทนีนั้นไม่ใช่คนที่มีความรู้ความเข้าใจมากนัก จึงมองว่าคนที่เป็นดร. ต้องเป็นหมอทุกคน ในความคิดของโทนีที่สะท้อนออกมาให้เห็นว่าคนผิวขาวเท่านั้นจะเป็นดร. โดยเขาพยายามหักทลายทุกคนที่เป็นคนผิวขาว แต่เมื่อเขาพบกับดร.ดอน นั้น ท่าทางของเขาก็ดูจะอึดอัดและทำตัวไม่ถูก และยังเมื่อรู้ว่าต้องทำงานในฐานะใกล้เคียงกับคนรับใช้แล้วด้วย จึงทำให้เขาเลือกที่จะปฏิเสธงานชิ้นนี้ไป

ภาพ 4 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ค ตอนโทนี่พูดคุยเรื่องงานกับดร.ดอน
ที่มา: Du-Nang-Kun (2018)

ภาพยนตร์ได้พยายามสร้างภาพความขัดแย้งระหว่างโทนี่กับคนผิวสี ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงทางสังคมในช่วงปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา จนถึงช่วงเวลาในภาพยนตร์คือ ค.ศ. 1962 คนผิวสียังถูกเลือกปฏิบัติ ซ้ำยังถูกมายาคติทางสังคมครอบไว้ให้คนผิวสีเหล่านี้เป็นเพียงชนชั้นแรงงาน กรรมกร และทาสเท่านั้น เมื่อตัวละคร “ดร.ดอน” เป็นถึง “ด็อกเตอร์” ยิ่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเชื่อที่โทนี่มีต่อตัวละครได้อย่างชัดเจน และการที่ภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่าโทนี่มองว่าคนขาวมีสิทธิและอำนาจเหนือกว่า ต้องกลายมาทำงานเปรียบเสมือนคนรับใช้ให้กับคนผิวสี ยิ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนความขัดแย้งได้ชัดเจนมากที่สุด

เมื่อถึงเวลาการเดินทางของทั้งสองคน ความคิดเชื่อที่ฝังหัวโทนี่มาอย่างยาวนานว่าคนผิวสีควรทำหน้าที่เป็นคนรับใช้หรือชอบกินไก่ทอดด้วยมือเปล่า จากงานศึกษาเรื่องภาพเชิงลบของคนผิวดำและการวิพากษ์สังคมผ่านภาพเงาตัวของการ่า วอลค์เกอร์ โดย Sawangnet (2014) ได้อธิบายคตินิยมของคนผิวขาวที่มีต่อชาวอเมริกันผิวดำว่าภาพลักษณ์ชาวแอฟริกัน-อเมริกันให้ดูเป็นคนล้าหลัง เป็นคนรับใช้ เป็นคนโง่ ๆ ซื่อ ๆ ที่ดูต่ำต้อย ซึ่งเป็นภาพในเชิงลบที่หมิ่นศักดิ์ศรีและเป็นการเหยียดคนผิวดำ ทำให้โทนี่เองก็เลยทำตัวสบาย ๆ จนลืมนึกถึงดร.ดอนที่เป็นเจ้านายของตัวเอง ทั้งการสูบบุหรี่ กินแซนวิช และพูดมาก

ภาพ 5 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ค ตอนโทนี่ขับรถให้ดร.ดอน แต่กินอาหารไปด้วย
ที่มา: Du-Nang-Kun (2018)

นอกจากนี้แล้ว มายาคติภาพจำของคนผิวขาวที่มีต่อคนผิวสีไม่ใช่แค่เรื่องมองเป็นคนโง่ ซื่อ หรือการมองว่าต่ำต้อย แต่ยังรวมไปถึงลักษณะการกินที่สะท้อนให้เห็นฐานะทางเศรษฐกิจและความยากลำบากของคนผิวสีในฉากที่ทั้งคู่เดินทางมาจนถึงรัฐเคนทักกี โทนี่ได้แวะซื้อไก่ทอดที่ร้านแล้วนำมากินบนรถ เขาได้ชวนดร.ดอนให้กินด้วยกัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพจำของคนผิวขาวที่มีต่อคนผิวสีว่าชื่นชอบการกินไก่ทอดเพราะราคาถูก และหากินได้ง่าย แม้ว่าดร.ดอนปฏิเสธและบอกว่าไม่มีมิดและส้อม และไม่ชอบกินไก่ทอดเหมือนที่โทนี่เข้าใจก็ตาม แต่ใน

ที่สุดโทนี่ก็กระชั้นกระชิดจนดร.ดอนยอมใช้มือกิน แม้ว่าฉากนี้การนำเสนอเรื่องราวจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างตัวละครก็ตาม แต่แท้จริงแล้วยังคงเป็นการกดทับเกี่ยวกับการยึดเย็ดความเป็นคนผิวสีให้กับดร.ดอนอยู่ดี

เช่นเดียวกับ Pic(k)aninny เป็นภาพตัวละครล้อเลียนเด็กผิวดำที่เป็นทาส พิกะนินนี่มีดวงตาโปน ผมยุ่งไม่เป็นระเบียบ มีปากกว้างสีแดง ขอบกินแต่งโมสีแดง แต่งกายมอมแมม และไม่สนใจเด็กผู้หญิง ภาพที่พบเห็นบ่อยในสื่อต่าง ๆ คือภาพเด็กชายผิวดำที่ถูกจระเข้วิ่งไล่ล่า และวิ่งเข้าหาไก่ทอด (Sawangnet, 2014)

ภาพ 6 Pic(k)aninny เป็นภาพตัวละครล้อเลียนเด็กผิวดำที่เป็นทาส
 ที่มา: Ferris State University (n.d.)

การสร้างภาพความโดดเดี่ยวให้กับดร.ดอน ในฉากที่ดร.ดอนนั่งเพียงลำพังที่ระเบียงห้องพัก โดยพยายามสะท้อนความแตกต่างของตัวละครที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มเพื่อนผิวขาวได้ และแม้กระทั่งคนผิวสีเองนั้น ดร.ดอนเองก็กลายเป็นชายขอบในกลุ่มคนผิวสีด้วยกันเอง

ภาพ 7 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก ดร.ดอนนั่งอยู่บริเวณหน้าห้องพักมองดูคนผิวสีคนอื่น ๆ เล่นกิจกรรมกัน
 ที่มา: IMDb (2018)

ภาพยนตร์ได้นำเสนอภาพความเป็นอื่นให้กับดร.ดอน นอกจากที่ถูกกดทับจากความเป็นคนผิวสีในสังคมแล้ว แม้กระทั่งในกลุ่มคนผิวสีด้วยกันเอง ดร.ดอนก็เป็นคนที่แตกต่างจากบุคลิกของเขา การแต่งตัว หรือแม้กระทั่งความรู้ความสามารถของเขาเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ดร.ดอนกลายเป็นตัวละครที่สะท้อนความเหงา โดดเดี่ยว และอ้างว้าง ซึ่งเหตุการณ์นี้ได้นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครโทนี่และดร.ดอนว่านอกจากโทนี่แล้ว ดร.ดอนก็ไม่มีเพื่อนคนไหนอีกแล้ว

ภาพ 8 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ค โทนีช่วยดร.ดอนออกมาจากร้านเหล้าที่กำลังโดนคนผิวขาวทำร้าย
ที่มา: IMDb (2018)

มายาคติสร้างภาพความคิดเกี่ยวกับคนผิวสีว่าเป็นเพียงทาส หรือชนชั้นกรรมาชีพ แต่เมื่อตัวละครหลักของเรื่องดร.ดอน อยู่นอกเหนือจากความหมายเหล่านี้ส่งผลให้เขาเองนั้นก็กลายเป็นชายขอบในกลุ่มคนผิวสีเช่นกัน

ภาพ 9 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ค ภาพแทนสายตาดร.ดอน มองคนผิวสีที่เป็นแรงงาน
ที่มา: IMDb (2018)

กลุ่มคนผิวสีที่เป็นแรงงานหยุดทำงานและต่างมองดร.ดอนด้วยสายตาที่ไม่พอใจ ในแง่มุมการเล่าเรื่องนั้น แสดงให้เห็นว่าในมุมมองของคนผิวสีด้วยกันเองนั้น ต่างมองว่าดร.ดอนเป็นคนที่แตกต่างกันออกไปจากพวกเขา และพวกเขามองว่าดร.ดอนไม่เข้าพวกเป็นคนชายขอบในกลุ่มคนผิวสีอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากความเป็นชายขอบที่ดร.ดอนถูกกระทำโดยโครงสร้างทางสังคม ทั้งสังคมมหภาค (สังคมเมือง ผู้คนในสหรัฐอเมริกา) และสังคมจุลภาค (กลุ่มคนผิวสีด้วยกันเอง) แล้ว ดร.ดอนยังถูกภาพจำที่สร้างโดยอำนาจของรัฐมีที่ต่อคนผิวสีที่แตกต่างไปจากคนผิวสีคนอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของเราอย่างรุนแรง โดยถูกนำเสนอออกมาผ่านกฎหมาย โดยกฎหมายแบ่งแยกคนดำคนขาวเกิดขึ้น คือกฎหมาย Jim Crow กฎหมายนี้ให้อำนาจคนขาวมากกว่าเช่น เหล่าคนผิวขาวสามารถเข้าห้องน้ำ กินข้าวร้านอาหารของคนดำได้ แต่คนดำไม่มีสิทธิ์ทำแบบนั้นกับสถานที่ซึ่งระบอบจัดเตรียมไว้ให้แก่คนผิวขาวโดยเฉพาะ (Chaisuwan, 2021)

ในระหว่างการเดินทางของโทนีและดร.ดอนไปยังรัฐมิสซิสซิปปี ตำรวจได้ขับรถตามมาและแจ้งกับทั้งคู่ว่าในเมืองมีกฎหมายห้ามคนผิวสีเดินทางไปไหนมาไหนหลังพระอาทิตย์ตก ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ต่างล้วนแล้วแต่เป็นแสดงให้เห็นความเกลียดชังที่คนผิวขาวกระทำต่อคนผิวสี เมื่อคนผิวขาวมองคนผิวสีไม่เท่ากัน และเลือกปฏิบัติจนนำไปสู่ความรุนแรงระหว่างโทนีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ภาพ 10 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก ดร.ดอนและโทนีโดนตำรวจจับเข้าคุก
 ที่มา: IMDb (2018)

นอกจากกฎระเบียบคนผิวสีของเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว สังคมเองนั้นก็ยังมีกฎระเบียบต่อคนผิวสีที่เป็นภัยร้ายแรง ทั้งการห้ามคนผิวสีเข้าห้องน้ำร่วมกับคนผิวขาว ห้ามคนผิวสีนั่งในร้านอาหารเดียวกับคนผิวขาว ห้องรับรองของดร.ดอนในระหว่างรอลุ้นดนตรี เป็นเพียงห้องเก็บของเล็ก ๆ แม้ว่าดร.ดอนเองนั้นจะเข้าไปเล่นดนตรีในพื้นที่เหล่านั้นก็ตาม

ภาพ 11 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก เจ้าของร้านอาหารที่ดร.ดอนมาจัดแสดง
 ไม่ยอมให้ดร.ดอนรับประทานอาหารในร้าน
 ที่มา: IMDb (2018)

สุดท้ายแล้วการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กได้สะท้อนให้เห็นกระบวนการกลายเป็นชายขอบของดร.ดอน ที่ถูกกระทำโดยสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งโทนี ภาพจำของคนผิวสีที่โง่ ซื่อ ทำตัวสบาย ๆ รวมไปถึงการขึ้นชอบการกินไก่ทอด และความสกปรกจากการทิ้งขยะลงบนถนน การถูกกระทำโดยรัฐ ผ่านกฎหมาย กฎของสังคม ที่บังคับให้ดร.ดอนห้ามเดินทางในตอนกลางคืน ห้ามพักในที่พักของคนผิวขาว ห้ามทานอาหารในร้านของคนผิวขาว หรือการเข้าห้องน้ำของคนผิวขาว ทั้งยังแสดงให้เห็นผ่านบทสนทนาระหว่างตัวละคร รวมถึงการสร้างภาพว่าคนผิวขาวไม่ควรไปทำงานเป็นลูกน้องคนผิวสี ซึ่งทำให้คนผิวขาวคนนั้นดูต่ำต้อยและด้อยค่า ด้วยภาพจำที่คนผิวสีส่วนใหญ่เป็นเพียงทาสเท่านั้น ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าดร.ดอนเองนั้นก็กลายเป็นคนอื่นหรือชายขอบในกลุ่มคนผิวสีด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการเสริมย้ำว่าภาพจำของคนผิวสีด้วยกันเองนั้นก็ไม่ได้มองคนผิวสีต่างไปจากคนผิวขาว และไม่เชื่อว่าจะมีคนผิวสีคนไหนประสบความสำเร็จมากกว่าไปกว่าคนผิวสีด้วยกันเอง

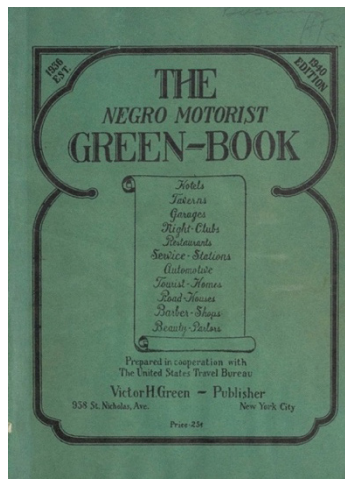
แต่ทั้งนี้แล้วเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อความบันเทิงอย่างเดียวเท่านั้น เรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้เป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในสังคม โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาพสะท้อนในภาพยนตร์ที่น่าเสนอผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผ่านแนวคิดสัมพันธบทในหัวข้อถัดไป

2. สัมพันธบทของตัวละครกับสภาพสังคมจริงที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ค

ภาพยนตร์เรื่องนี้นอกจากจะสร้างการเคาะใจเรื่องจริงของคน เซอร์ลีย์ และโทนี วอลล์ลงกา ยังสร้างขึ้นตามชื่อหนังสือ The Negro Motorist Green Book หรือ The Negro Travelers' Green Book หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Green Book ซึ่งเป็นหนังสือไกด์บุ๊กสำหรับการเดินทางด้วยรถยนต์ที่แนะนำร้านอาหาร โรงแรม ปั๊มน้ำมัน และที่พักที่พร้อมจะต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวแอฟริกัน-อเมริกันในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเต็มไปด้วยการแบ่งแยกคนขาวคนดำอย่างรุนแรง โดยหยิบยกประเด็นของหนังสือเล่มนี้เป็นเส้นเรื่องหลักของการเดินทาง

ย้อนกลับทบทวนเรื่องราวที่มาที่ไปของหนังสือ The Negro Motorist Green Book หรือ The Negro Travelers' Green Book ในบทความเรื่อง “เผยเบื้องหลัง Green Book ประวัติศาสตร์ที่น่าเศร้าของสหรัฐ” โดย Naksakul (2019)

“Green Book ริเริ่มขึ้นโดยวิกเตอร์ ฮิวโก กรีน บุรุษไปรษณีย์ผิวสีในมหานครนิวยอร์กของสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวกับคนเชื้อสายแอฟริกันอเมริกัน ดีพิมพ์ประจำปี ตั้งแต่ปี 1936-1966 เริ่มแรกหนังสือแนะนำเฉพาะเส้นทางในนิวยอร์ก ก่อนจะขยายไปยังห้างร้านต่าง ๆ ในแถบอเมริกาเหนือ รวมทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกา บางส่วนในแคนาดา เม็กซิโก แคริบเบียน และเบอร์มิวดา”

ภาพ 12 หน้าปกหนังสือ The Negro Motorist Green Book
ที่มา: Naksakul (2019)

การท่องเที่ยวในสหรัฐอเมริกาของคนผิวสีกลายเป็นเรื่องลำบาก เมื่อไม่ใช่ทุกสถานที่ โรงแรม หรือแม้กระทั่งถนนเองนั้นที่พร้อมจะต้อนรับพวกเขา คนผิวสีถูกทำให้กลายเป็นชายขอบในสังคม ไม่สามารถอยู่ร่วมหรือใช้ชีวิตในแบบที่คนผิวขาวทั่วไปทำได้ เช่นเดียวกับในบทความ “เผยเบื้องหลัง Green Book ประวัติศาสตร์ที่น่าเศร้าของสหรัฐอเมริกา” โดย Naksakul (2019)

ในช่วงที่กรีนออกหนังสือคู่มือท่องเที่ยวนี้ สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่เรียกว่า Jim Crow หรือกฎหมายแบ่งแยกสีผิวที่บังคับใช้กันในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐในแถบภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติกับคนผิวดำ ที่เห็นได้ชัดจนที่สุดคือการแยกสถานที่และข้าวของเครื่องใช้ระหว่างคนขาวกับคนดำ เช่น อาคาร สนามกีฬา ร้านอาหาร ไปจนถึงระบบขนส่งสาธารณะที่คนผิวดำจะต้องเดินเข้าไปนั่งช่วงหลังของรถบัส ส่วนคนผิวขาวก้าวผ่านประตูแล้วนั่งได้ทันที

กฎหมาย Jim Crow มีที่มาที่ไปจากเหตุการณ์หลังสงครามกลางเมืองสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1861-1865 หลังจากสมาพันธรัฐอเมริกาฝ่ายใต้ที่มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการใช้แรงงานทาสผิวสีในการเกษตรกรรม

ขนาดใหญ่แพ้งครามให้กับสภาพฝ่ายเหนือที่ส่วนใหญ่เป็นรัฐอุตสาหกรรม ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดที่ไม่ต้องพึ่งแรงงานทาสมากนัก รวมทั้งถูกบังคับให้ยกเลิกกฎหมาย Black Code ที่เคยใช้กำหนดสิทธิระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวสี และให้ทุกคนมีสิทธิในฐานะพลเมืองเท่าเทียมกัน (Chaloemphanat, 2018)

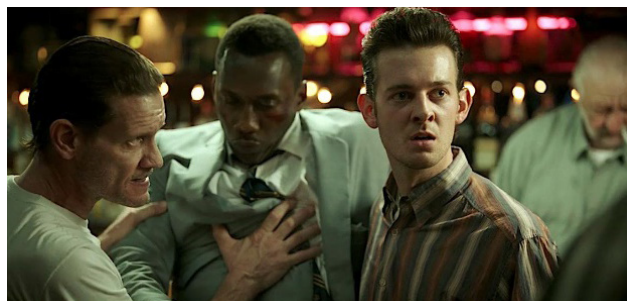
กระทั่งในปี 1877 ที่เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนในผลการเลือกตั้ง ทำให้พรรคเดโมแครตที่มีฐานเสียงอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ ทำข้อตกลงว่าจะยอมให้รื้อเทอร์ฟอร์ต บี. เฮส์จากพรรครีพับลิกันเป็นประธานาธิบดี เพื่อแลกเปลี่ยนกับข้อตกลงว่ารัฐบาลกลางจะต้องถอนกองกำลังทหารทั้งหมดออกจากรัฐทุกรัฐในภาคใต้ เป็นจุดเริ่มต้นให้เดโมแครตกลับมาใช้อำนาจในพื้นที่ภาคใต้ และออกกฎหมาย Jim Crow ที่คล้าย ๆ กฎหมาย Black Code ที่ถูกยกเลิกไปหลังจากแพ้งครามกลับมาอีกครั้ง ภายใต้นโยบายที่ฟังสวゆるแต่ย่อนแย้งที่ว่า ‘แบ่งแยกอย่างเท่าเทียม’ (Separate but Equal) (Chaloemphanat, 2018)

ภาพ 13 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก ที่แสดงให้เห็นถึงโรงแรมของคนผิวสี
 ที่มา: IMDb (2018)

คนผิวสีต้องเลือกที่พักหรือโรงแรมที่ต้อนรับตนเองเพื่อความปลอดภัย หนังสือ The Negro Motorist Green Book จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการใช้ชีวิตเมื่ออยู่ในพื้นที่สหรัฐอเมริกา ภาพยนตร์ได้เชื่อมโยงบริบทสังคมจริงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นถ่ายทอดผ่านฉากต่าง ๆ ในภาพยนตร์ เช่นภาพ 13 แสดงให้เห็นว่าโรงแรมแห่งนี้ต้อนรับเฉพาะคนผิวสีเท่านั้น

บริบททางสังคมในสหรัฐอเมริกาที่มีภาพจำหรือมายาคติต่อคนผิวสีว่าเป็นเพียงทาส ขนชั้นกรรมาชีพ และกลุ่มคนขายขบในแหม่มของภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ที่ถูกฝังอยู่ในสีผิว เมื่อคนผิวขาวมองคนผิวสีเป็นชนชั้นล่างและมองการแบ่งชนชั้นกันอย่างชัดเจนนี้ ส่งผลให้เกิดการเกลียดชังคนผิวสีจนนำมาสู่การเลือกปฏิบัติ และปฏิเสธการอยู่ร่วมกัน และอาจร้ายแรงถึงขั้นการทำร้ายร่างกาย

ภาพ 14 ภาพจากภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊ก โทนีช่วยดร.ดอนออกมาจากร้านเหล้าที่กำลังโดนคนผิวขาวทำร้าย
 ที่มา: IMDb (2018)

ในบทความเรื่อง “ย้อนประวัติศาสตร์ Green Book ไกด์บุ๊กของคนผิวสี ที่มาของหนังโรดทริปแห่งมิตร ภาพ” โดย Chaloephanat (2018) เล่าว่า ช่วงต้นถึงกลางศตวรรษที่ 20 ในช่วงที่เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกากำลังพัฒนาแบบก้าวกระโดด พร้อม ๆ กับไฟสงครามและความขัดแย้งที่ค่อย ๆ จางหายไปขณะที่วัฒนธรรมการขับรถกำลังรุ่งเรือง โดยเฉพาะการเดินทางของชาวภาคเหนือที่อยากรับรู้ความเป็นไปในอีกผากหนึ่งของประเทศที่แทบไม่เคยเห็นมาก่อน แน่นนอนว่าหากเป็นคนผิวขาวอยู่แล้วคงไม่มีปัญหา หากแต่คุณเป็นคนผิวสีที่อยากเดินทางในช่วงเวลานั้นสถานการณ์จะพลิกกลับเป็นตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง ส่วนใหญ่ถึงขนาดต้องเตรียมเครื่องนอน เครื่องทำอาหารและน้ำมันสำรองใส่รถติดเอาไว้สำหรับเดินทางไกลไปด้วย

มีเรื่องเล่าตลกร้ายทำนองว่า มีคนผิวสีที่อยู่ทางตอนเหนือของสหรัฐอเมริกา ไปเที่ยวรัฐทางใต้กับเพื่อนผิวขาว แล้วถูกปฏิเสธจากร้านอาหารแห่งหนึ่ง เขาต้องย้ายไปอีกร้านหนึ่ง ให้เพื่อนผิวขาวเข้าไปก่อนแล้วบอกพนักงานเสิร์ฟว่ามี ‘คนขับรถ’ ตามมาด้วย คือต้องเข้าไปในสถานะคนที่ ‘ต่ำกว่า’ เท่านั้นถึงจะเข้าไปใช้บริการร่วมกับคนผิวขาวแบบ ‘แบ่งแยกแต่เท่าเทียม’ ได้

ในปี 1960 ความนิยมของกรีนบุ๊กค่อย ๆ ลดลง รวมทั้งผลกระทบจากขบวนการสิทธิพลเมือง (Civil Rights Movement) ที่ออกมาเรียกร้องและต่อสู้เพื่อสิทธิความเท่าเทียมกันของคนผิวสี ซึ่งกรีนบุ๊กและจดหมายที่คนอ่านเขียนมาบอกเล่าประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมระหว่างการเดินทางที่กลายเป็นหนึ่งในหลักฐานสำคัญที่นำมาใช้อ้างอิง จนนำไปสู่การยกเลิกกฎหมาย Jim Crow และแทนที่ด้วยกฎหมาย ‘สิทธิพลเมือง’ (Civil Rights Act) ในปี 1964

ภาพยนตร์กรีนบุ๊กจึงเปรียบเสมือนภาพสะท้อนอดีตที่ปวดร้าวของกลุ่มคนผิวสีในอเมริกาใต้ที่ถูกกดทับด้วยกฎหมาย Jim Crow ที่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนผิวสีราวกับไม่ใช่มนุษย์ ถึงแม้ว่ากฎหมายนี้จะยกเลิกไปแล้วตั้งแต่ในปี 1964 ก็ตาม แต่สถานการณ์ปัจจุบันในโลกก็ยังมีเหตุการณ์การเลือกปฏิบัติต่อคนผิวสีอยู่เป็นระยะ

เช่นเดียวกับภาพยนตร์กรีนบุ๊กที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้กำกับ ปีเตอร์ พาร์เรลลี จากบทความเรื่อง เรื่องจริงเรื่องหลอกในหนังรางวัลออสการ์ Green Book โดย Sadaos (2019) ว่าครอบครัวของดร.เชอร์ลีย์ก็พูดถึงหนังเรื่องนี้ว่าเป็น “ชิมโฟนีของการโกหก” สะกิดเตือนพาร์เรลลีสำหรับการทำให้มรดกตกทอดต่าง ๆ ของดร.เชอร์ลีย์กลายเป็นเรื่องของคนขาว และไม่ปรึกษาพวกเขาในการเขียนบท ขณะที่นักวิจารณ์บางรายก็ตำหนิว่าหนังนำเสนอเรื่องเหยียดผิวได้ไม่ดีนัก และกล่าวหาพาร์เรลลีกับผู้เขียนบทว่ามีความเป็นหนังแบบผู้ไถ่บาปผิวขาว (White Savior) ซึ่งใช้กับหนังที่บอกเล่าเรื่องราวของตัวละครผิวขาวที่พยายามช่วยคนผิวสีให้หลุดพ้นจากสถานการณ์ยากลำบาก

ในงานเทศกาลภาพยนตร์ที่โทรอนโท วิลเลียมกอบอกคนดูว่า หลังเหตุการณ์ในหนัง พ่อของเขายังไปไหนมาไหนกับเชอร์ลีย์อีก “พวกเขาใช้เวลาเดินทางร่วมกันอีกปีหนึ่ง แล้วก็ไปแคนาดาด้วย” ที่น่าสนใจก็คือ หลังการเดินทางในหนัง หากเราถามครอบครัววิลเลียมกอบาคำตอบก็คือ “ทุกอย่างเปลี่ยนไปหลังจากเหตุการณ์นั้น” นิคบอก พร้อมย้ำว่ามิตรภาพของทั้งคู่ “หยั่งรากลึกลงเรื่อย ๆ” และพ่อของเขา “ฟังดร.เชอร์ลีย์”

แต่ถ้าถามครอบครัวของเชอร์ลีย์ คำตอบจะแตกต่าง “มันเป็นความสัมพันธ์แบบนายจ้าง-ลูกจ้าง” แพทริเซียเชอร์ลีย์ น้องสะใภ้ดร.เชอร์ลีย์กล่าว เธอเล่าด้วยว่าพี่ชายเป็นคนที่ทำทุกอย่างแบบมีอาชีพ และนั่นก็เป็น “ความสัมพันธ์แบบเดียวที่เชอร์ลีย์มีกับคนอื่น ๆ ที่เขาเคยทำงานด้วย”

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นเรื่องคนชายขอบกับคนผิวสีต้องย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคสมัยการล่าอาณานิคมจากบทความในเว็บไซต์มติชนออนไลน์เรื่อง ภาพเก่าเล่าตำนาน: คนผิวสี...ไปอยู่ในอเมริกาได้อย่างไร? โดย Thonglek (2020)

“ราวศตวรรษที่ 17 พ่อค้า นักเดินเรือ ทหารจากยุโรปนำกองเรือติดปืนใหญ่ไปตระเวนไปทั่วโลก โดยเฉพาะโปรตุเกส เมื่อแล่นเรือไปถึงทวีปแอฟริกา มองเห็น “ชาวแอฟริกา” บิกบิน แข็งแรง ทนแดด ทนฝน ชาย-หญิง ผิวดำมันสนิท นั้บสนน นั้บล้านคน มนุษย์เหล่านี้น่าจะเป็น “สินค้า” ที่ทำเงินได้มหาศาล”

โปรตุเกสเจรจาจัดระบบการ “ค้ามนุษย์” เพื่อนำไปเป็น “ทาส” ทำงานหนักในยุโรปที่กำลังรุ่งเรือง การนำชาวแอฟริกาผิวดำตัวเป็น ๆ ไปเป็นทาสในยุโรปอุบัติขึ้นในรูปแบบของการซื้อ-ขาย เกือบทั้งหมดถูกบังคับจับล่ามโซ่ บรรทุกใส่เรือ เมื่อนำสินค้าจากยุโรปแล่นเรือไปจำหน่ายในทวีปแอฟริกา ตอนขากลับ เรือว่าง “ทาสผิวดำ” คือสินค้า มีสภาพประดุจการขนส่งสัตว์ (Thonglek, 2020)

กระบวนการกลายเป็นชายขอบของกลุ่มคนผิวสีในการล่าอาณานิคมครั้งนี้ เป็นสร้างกลุ่มคนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ นักวิชาการในช่วงหลังได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “วาทกรรมเกี่ยวกับลัทธิล่าอาณานิคม” ไว้ในงานศึกษาของ Césaire (1955) เรื่อง Discourse on Colonialism

“อารยธรรมยุโรปที่เรียกว่าอารยธรรม ‘ตะวันตก’ ซึ่งก่อตัวขึ้นโดยการปกครองของชนชั้น นายทุนกว่าสองศตวรรษ ไม่สามารถแก้ปัญหาสำคัญสองประการที่ก่อให้เกิดการดำรงอยู่ได้ นั่นคือ ปัญหาของชนชั้นกรรมาชีพ และ ปัญหาอาณานิคม ว่ายุโรปไม่สามารถพิสูจน์ตัวเองได้ไม่ว่าจะอยู่หน้าแถบ ‘เหตุผล’ หรืออยู่หน้าแถบ ‘มโนธรรม’ และนั่นยิ่งเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ”

นายทุนตะวันตกจึงเริ่มมองหากรรมาชีพหรือแรงงานราคาถูก โดยเน้นไปที่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ดี เช่นเดียวกับบทความเรื่อง ลัทธิล่าอาณานิคมยุคใหม่ โดย Thirawekhin (2009) ลัทธิล่าอาณานิคมโดยมหาอำนาจตะวันตก เป็นลัทธิที่พยายามหาความชอบธรรมจากศาสนา โดยกล่าวว่าเป็นภารกิจอันสำคัญที่ได้รับมอบจากพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของให้ช่วยไถ่บาปปวงวิญญาณของผู้ซึ่งไม่ยอมรับพระเจ้า แต่เลนินได้กล่าวว่า ลัทธิล่าอาณานิคมที่มหาอำนาจตะวันตกยกทัพไปบุกประเทศที่อ่อนแอกว่าและปกครองแบบเมืองขึ้นนั้นเกิดจากลัทธิเศรษฐกิจทุนนิยมที่พัฒนาสูงสุด มีความจำเป็นต้องหาดินแดนใหม่เพื่อหาตลาด วัตถุดิบ และค่าแรงที่ต่ำกว่า ลัทธิล่าอาณานิคมจึงเป็นจุดพัฒนาสูงสุดของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

ในงานศึกษาของ Césaire (1955) ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อถกเถียงในประเด็นการล่าอาณานิคมนำมาซึ่งประเด็นอะไรในบริบทความเป็นชายขอบของกลุ่มคนผิวสี และการหาแนวทางการศึกษาที่เหมาะสม

“ต้องศึกษาว่าการล่าอาณานิคมทำงานอย่างไรเพื่อทำลายล้างผู้ล่าอาณานิคม ทำร้ายเขาในความหมายที่แท้จริงของคำ ทำลายเขา ปลุกเขาให้ตื่นขึ้นสู่สัจยชาติญาณที่ฝังไว้ สู่ความโลภ ความรุนแรง ความเกลียดชังทางเชื้อชาติ”

การล่าอาณานิคมในศตวรรษที่ 17 เป็นการสร้างบรรทัดฐานทางอำนาจที่สำคัญอย่างยิ่งแก่คนตะวันตก เมื่อคนผิวสีถูกสร้างภาพจำเป็นทาส ชนชั้นกรรมาชีพ และกลุ่มคนชายขอบในแ่งมของภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ที่ถูกฝังอยู่ในสีผิว การตัดสินคนผิวสีเป็นชนชั้นล่างในทันทีที่พบเห็นจึงเปรียบเสมือนมายาคติที่ฝังอยู่ในความคิดของคนชาติตะวันตกที่เคยเป็นผู้ล่าอาณานิคมมาก่อน

Kritritthiset (2019) กล่าวว่า การเป็นคนชายขอบไม่ได้เกิดขึ้นเองด้วยความสมัครใจ หากแต่ถูกมิติทางสังคมวัฒนธรรมบีบขับให้คนกลุ่มนี้เป็นส่วนน้อย หรือกลุ่มคนที่แตกต่างไปจากสังคมใหม่ ภายใต้การกำหนดความเป็นไปของสังคมด้วยผู้มีอำนาจในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น การมาซึ่งการเป็นชายขอบจึงหาใช่การเกิดมาเพื่อเป็นชายขอบ หากแต่เป็นการเข้าสู่กระบวนการทำให้กลายเป็นชายขอบในสังคม เช่นเดียวกับภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊กที่ตัวละครดร.ดอน ถูกสังคมประกอบสร้างให้กลายเป็นชายขอบ แม้ว่าตัวเขาจะมีความรู้ความสามารถจนได้รับปริญญาเอกก็ตาม แต่สังคมก็ยังเลือกปฏิบัติและมองเขา “เป็นอื่น” ในสังคม แม้กระทั่งในกลุ่มคนผิวสีด้วยกันเองที่เขาแตกต่างไปจากคนเหล่านั้น ยิ่งทำให้เขาดูแตกต่างและกลายเป็นคนชายขอบในทุกมิติของสังคม

Lomwong (2016) กล่าวว่า ตัวละครสามารถหลุดพ้นจากความแปลกแยกได้ มนุษย์มีเป้าหมายเพื่อต้องการจะเห็นมนุษย์ได้รับการปลดปล่อยจากการครอบงำโดยผลประโยชน์ทางวัตถุ ปรากฏการณ์ความแปลกแยกในสังคมนยุคปัจจุบันมีสาเหตุหลักจากระบบสังคมทุนนิยมที่ทำให้เกิดความแปลกแยก สังเกตได้จากในช่วงสุดท้ายของภาพยนตร์ที่ตัวละครทั้ง 2 ตัว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันปราศจากทั้งอำนาจทั้งชนชั้น เจ้านายลูกน้อง หรือการเลือกปฏิบัติ ตัวละครสามารถหลุดพ้นจากความแปลกแยกนี้ ดร.ดอนขับรถให้โทนี่นอนมาระหว่างทางหรือการที่ดร.ดอนมากินเลี้ยงฉลองวันคริสต์มาสกับครอบครัวของโทนี่เอง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการสลایความแปลกแยกที่อยู่เหนือการครอบงำทางความคิดและวัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมโดยระบบทุนนิยม

ภาพยนตร์เรื่องกรีนบุ๊คได้ประกอบสร้างภาพการเป็นชายขอบภายใต้ประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ชมในประเด็นของกลุ่มคนผิวสีซึ่งถือเป็นเรื่องที่คนทั่วโลกมีความเข้าใจร่วมกัน การเข้าถึงการสื่อความหมายในภาพยนตร์เรื่องนี้จึงสามารถทำได้ง่าย และเมื่อภาพยนตร์ถ่ายทอดผ่านเรื่องราวที่อ้างอิงจากตัวบุคคลจริง ยิ่งทำให้ผู้ชมรู้สึกเข้าใจความเป็นจริงมากกว่าการเป็นภาพยนตร์มากยิ่งขึ้น

การศึกษาสัมพันธบทครั้งนี้พบว่าภาพยนตร์ที่ถูกนำเสนอผ่านเรื่องราวจริงมักสะท้อนภาพบางอย่างที่อยู่ภายใต้ตัวบทความจริงที่เคยปรากฏในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ แต่เมื่อถูกหยิบยกมาถ่ายทอดเป็นงานภาพยนตร์เพื่อพยายามสะท้อนหรือเล่าเรื่องราวบางช่วงบางตอนของเรื่อง ภาพความจริงนั้นมักถูกหยิบมาเพียงบางส่วนและถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการความคิดในยุคนั้นที่พยายามสร้างเรื่องราวให้ดีกว่าเดิม เช่นเดียวกับ Luiyaphong (2011) กล่าวว่าภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่เลือกนำเสนอแบบสัมพันธบทนั้นมักนำเสนอตัวบทที่เห็นเงาของอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการผลิตซ้ำจากตัวบทเดิม การผลิตจากนิยายสู่ภาพยนตร์ การเชื่อมโยงจากภาพยนตร์เรื่องเก่า หรือแม้กระทั่งการเชื่อมโยงกับบริบทอื่น ๆ เช่น การนำรูปแบบเนื้อหาจากสื่ออื่น ๆ มาตัดปะ (Pastiche) และสร้างเป็นภาพยนตร์กรีนบุ๊ค

แม้ว่าสุดท้ายภาพยนตร์จะเป็นเพียงแค่การหยิบยกตัวบทต้นทางมานำเสนอพร้อมกับเติมแต่งเนื้อเรื่องบางส่วนลงไปเพื่อให้เรื่องมีความสนุก ขวนให้ผู้ชมติดตาม แต่ทว่าหนทางดังกล่าวยังเปรียบเสมือนกระบอกเสียงสำคัญที่ถ่ายทอดอย่างมีศิลปะ สื่อสารไปยังกลุ่มคนทั่วไปให้รับรู้ถึงกลุ่มคนชายขอบที่อยู่ทั่วทุกมุมของโลก และยังรอคอยการเข้าใจและช่วยเหลืออยู่ เพียงแต่พวกเขาเหล่านั้นยังขาดภาพที่จะสะท้อนเรื่องราวความทุกข์ยากของเขาให้ทุกคนได้เห็นและพร้อมจะยอมรับคนเหล่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ได้หยิบยกภาพยนตร์เพียงแค่หนึ่งเรื่อง และให้ความสำคัญไปที่ภาพยนตร์ระดับนานาชาติที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยมเป็นหลัก ในขณะที่ภาพยนตร์ไทยเองนั้นก็มีการนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นความเป็นอื่นในสังคมที่สะท้อนให้เห็นในภาพยนตร์เช่นกัน แต่ไม่มีนักวิชาการให้ความสนใจเท่าที่ควร จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบงานวิจัยที่ต่างมุ่งเน้นไปที่มุมมองด้านความแปลกแยก การเมือง เรื่องตลก หรือเรื่องผี ทว่าภาพยนตร์ไทยเองที่เลือกนำเสนอประเด็นคนชายขอบอย่างเช่น กลุ่มคนชาติพันธุ์ คนหลากหลายทางเพศ หรือคนพิการ จากการศึกษาในครั้งนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์เปรียบเสมือนเครื่องมือของการเรียกร้อง สร้างความรู้ความเข้าใจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุน และสร้างสรรค์ภาพยนตร์เพื่อพัฒนาสังคมและเปลี่ยนสังคมไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Boon-arch, S. (2021). Aesthetics and Politics in the films of Kongdej Jaturanrasmee. *Journal of the Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang*, 32(1), 16-27.
- Césaire, A. (1955). *Discourse on colonialism* (J. Pinkham, Trans.). Monthly Review Press.
- Chaisuwan, N. (2021). *Rosa Parks and bus boycott to demand equality*. Retrieved May 20, 2022, from <https://themomentum.co/haunted-history-rosa-parks/>
- Chaloemphanat, N. (2018). Relive the history of Green Book, the guidebook of black people. *The origin of the movie Road Trip of Friendship*. Retrieved May 20, 2022, from <https://thestandard.co/green-book/>

- Du-Nang-Kun (2018). *Green book* (2020, April 28). [Image]. Retrieved May 20, 2022, from <https://www.blockdit.com/posts/5e8e9522d9f5f00cb12ff1ff>
- Ferris State University. (n.d). *Picaninny stereotypes page 1* [Image]. Retrieved May 20, 2022, https://www.ferris.edu/_resources/ldpimages/.private_ldp/a48553/production/master/18d9cca1-421d-4d36-b7c3-a52e354230e5.jpg
- IMDb. (2018). *Green Book* (2018) Photo Gallery. [Image]. Retrieved May 20, 2022, https://www.imdb.com/title/tt6966692/mediaindex?ref_=tt_mv_close
- Kamjudpai, P. (2019). *Intertextuality of Thai remakes of Korean TV series: A case study of My Love from the star*. (Master of Arts) Faculty of Journalism and Mass Communication Thammasat University.
- Klommeung, P. (2019). Marginal people: Thai-Malayu residents in the three southernmost provinces. *Journal of Bangkokthonburi University*, 8(2), 1-9.
- Kritritthiset, N. (2019). The process of becoming marginalized by the inaccessibility of children's rights to basic education on the streets of the Phra Phuttha Yodfa Bridge area. Thesis (Bachelor's of Arts) Department of Anthropology, Silpakorn University.
- Lomwong, M. (2016). *Analysis of film genre of social alienation (2007-2016)*. (Master of Arts) Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University.
- Luiyaphong, K. (2011). Watching films with theoretical lens: A basic concept of film analysis. *Journal of Management Science Chiang Rai Rajabhat University*, 6(1), 21-50.
- Naksakul, J. (2019). *Reveal the story behind the Green Book, the tragic history of the United States*. Retrieved May 20, 2022, from <https://www.m2fnews.com/news/worldnews/29604>
- Paetdachak, K. (2018). The theories of intertextuality and adaptation for creating Thai contemporary dance drama. *Graduate School Conference*, 1(2), 23-27.
- Sawangnet, S. (2014). Negative stereotypes1 of the blacks and social commentary in Kara Walker's Silhouettes. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences, and Arts)*, 7(3), 1406-1419.
- Thirawekhin, L. (2009). *Modern colonialism*. Retrieved May 20, 2022, from <https://mgronline.com/daily/detail/9520000082914>
- Thonglek, N. (2020). *Old pictures tell the legend: How did black people...how did they get to live in America?*. Retrieved May 20, 2022, from https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2226991
- Wikipedia. (n.d.). *Green Book* (film). [Image]. Retrieved May 19, 2022, from [https://en.wikipedia.org/wiki/Green_Book_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Green_Book_(film))